

Avaleht > Õiguskaitse kättesaadavus, mis ei kuulu keskkonnamõju hindamise, saastuse kompleksse vältimise ja kontrolli / tööstusheidete direktiivi, teabele juurdepääsu ja keskkonnav

Õiguskaitse kättesaadavus, mis ei kuulu keskkonnamõju hindamise, saastuse kompleksse vältimise ja kontrolli / tööstusheidete direktiivi, teabele juurdepääsu ja keskkonnav

1.1. ELi keskkonnaalaste õigusaktide kohaldamisalasse kuuluvate, kuid keskkonnamõju hindamise direktiivi ja tööstusheidete direktiivi kohaldamisalasse mittekuuluvate konkreetsete tegevustega seotud otsused, tegevus või tegevusetus^[1]

1) Millised on liikmesriigis kohaldatavad kaebeõiguse normid nii nende üksikisikute kui ka valitsusväliste organisatsioonide puhul, kes soovivad a) halduskorras läbivaatamist ja b) liikmesriigi kohtus vaidlustamist seoses otsuse vastuvõtmise menetluste, tegevuse või tegevusetuse ja otsuse sisuga (eelkõige tingimused, mis tuleb täita, ja vaidlustamise suhtes kohaldatavad tähtajad)? Kui tõhus on juurdepääs liikmesriikide kohtutele, võttes arvesse Euroopa Liidu Kohtu praktikat ja mis tahes seotud riigisisest kohtupraktikat?

Kaebeõiguse reeglid on samad kõigi keskkonnaotsuste puhul nii vaide- kui ka kohtumenetluses, sõltumata sellest, missugune õigusakt on otsuse aluseks. Erandiks on siiski ruumiline planeerimine (sh KSH-ga seotud vaidlused selliste planeeringute osas). Teatavaid ruumilise planeerimise otsuseid saab vaidlustada igaüks põhjendusega, et otsus on vastuolus avaliku huviga (*actio popularis*). Täpsemalt saab nii vaidlustada kohaliku taseme planeeringuid ja riigi eriplaneeringut. Viimatimainitud planeeringuliigi eesmärk on sellise olulise ruumilise mõjuga ehitise püstitamine, mille asukoha valiku või toimimise vastu on suur riiklik või rahvusvaheline huvi. Riigi eriplaneering koostatakse eelkõige maakonnaülestest huvide väljendamiseks riigikaitse ja julgeoleku, energeetika, gaasi transpordi, jäätmemajanduse ning maavarade kaevandamise valdkonnas või eespool nimetatud huvide väljendamiseks avalikus veekogus ja majandusvööndis.

Üldised kaebeõiguse reeglid saab kokku võtta järgmiselt:

- *Füüsiliste ja eraõiguslike juriidiliste isikute, v.a keskkonnaorganisatsioonide kaebeõigus; nt tavalised MTÜd, äriühingud jne.* Kaebeõigus põhineb subjektiivsete õiguste rikkumisel, sh õigusel tervise- ja heaoluvajadustele vastavale keskkonnale, nagu sätestab keskkonnaseadustiku üldosa seadus.
- *Keskkonnaorganisatsioonide, st riigisisesele definitsioonile vastavate keskkonnaorganisatsioonide kaebeõigus.* Kaebeõigus põhineb subjektiivsete õiguste rikkumisel, kuid rikkumist eeldatakse, kui vaidlustatud haldusotsus on seotud keskkonnaorganisatsiooni keskkonnakaitseliste eesmärkidega või keskkonnakaitselise tegevusega, vt riigisisest keskkonnaorganisatsiooni määratlust punktist 1.4.3.
- *Seltsingud (juriidiliseks isikuks mitteolevad isikute ühendused).* Üldiselt ei ole seltsingutel kaebeõigust. Siiski kvalifitseeruvad teatavad seltsingud keskkonnaorganisatsiooniks, vt p 1.4.3 keskkonnaorganisatsiooni definitsiooni kohta.
- *Välisriikide valitsusvälised organisatsioonid.* Kohalduvad üldreeglid, st subjektiivsete õiguste rikkumise kriteerium, kuid õiguste rikkumist eeldatakse, kui organisatsioon vastab riigisisesele keskkonnaorganisatsiooni definitsioonile või kui vaidlustatud haldusakt on seotud organisatsiooni keskkonnakaitseliste eesmärkide või keskkonnakaitselise tegevusega.
- *Muu.* Riigiasutused ei saa vaidlustada teiste riigiasutuste tegevust, kuna nad ei ole eraldi juriidilised isikud. Siiski saab kohaliku omavalitsuse üksus vaidlustada teiste riigiasutuste tegevust, kui tema õigusi on rikutud. Sama kehtib teiste avaliku õiguse alusel loodud juriidilistele isikutele, nt ülikoolidele, riiklikele sihtasutustele jt-le.

Kohalduvad üldised tähtajad. Vaie tuleb esitada 30 päeva jooksul arvates päevast, millal isik vaidlustatavast haldusaktist või toimingust teada sai või oleks pidanud teada saama. Eri kaebuste liikidele, mida saab kasutada

halduskohtus keskkonnaotsuste vaidlustamiseks, kohalduvad erinevad tähtajad. Haldusakti tühistamise kaebus tuleb esitada 30 päeva jooksul alates päevast, mil kaebajale haldusakt teatavaks tehti. Teatavaks tegemine võib selles kontekstis tähendada ka keskkonnaotsuse avalikku teatavastegemist. Kui kaebajale haldusotsust teatavaks ei tehtud, aga kaebaja saab haldusaktist muul viisil teada, peab ta haldusakti vaidlustama põhjendamatu viivitusega. Põhjendamatu viivituse sisu otsustab kohus igal üksikjuhul eraldi.

Kui enne kohtusse pöördumist läbiti vaidemenetlus, on isikul 30 päeva alates vaideotsuse teatavaks tegemisest aega vaidlustada kohtus nii vaideotsus kui ka algne haldusotsus. Erandkorras on kaebuse esitamise tähtaeg kolm aastat, kui:

- isik nõuab haldusorgani poolt tekitatud kahju eest hüvitist;
- isik nõuab haldusorgani õigusvastase haldusakti tagajärgede heastamist;
- isik soovib haldusakti õigusvastasuse tuvastamist (ilma selle tühistamiseta).

Juurdepäas liikmesriigi õigumõistmisele on tõhus, kui kontrolli ellu viivad asutused kohalduvad riigis kehtivat õigust nii, et see võtab arvesse kehtivaid põhimõtteid (nt võrdne kohtlemine) ja õigusakti üldist eesmärki. Praktikas on keskkonnaasjade keerukus ja õigusabikulud enamikule üksikisikutele ja keskkonnaorganisatsioonidele suureks takistuseks.

2) Milline on halduskorras läbivaatamise (kui see on asjakohane) ja kohtuliku kontrolli (kui see on asjakohane) ulatus? Kas see hõlmab nii menetluslikku kui ka sisulist õiguspärasust?

Kohalduvad üldreeglid. Nii vaide- kui ka kohtumenetlus hõlmavad vaidlustatud haldusakti, toimingut või tegevusetuse formaalse ja sisulise õiguspärasuse kontrolli. Vaidemenetlus hõlmab ka vaidlustatud otsuse eesmärgipärasuse kontrolli. Kohtud ei saa haldusorganite väärtusotsuseid hinnata. Õiguspärasuse kontroll sisaldab aga ka kohustust kontrollida, kas haldusorgan kasutas kaalutusõigust õigesti (nt kas selgitas välja kõik vajalikud asjaolud ega teinud huvide kaalumisel ilmselgeid vigu).

3) Kas kehtib nõue ammendada haldusmenetluse võimalused enne kohtumenetluse algatamist?

Enamasti ei ole vaidemenetlus kohustuslik, st seda ei tule enne kohtusse pöördumist läbida.

4) Kas liikmesriigi kohtutes kaebeõiguse saamiseks on vaja osaleda haldusmenetluse avaliku konsultatsiooni etapis – esitada märkusi, osaleda ärakuulamisel jne?

Ei, haldusmenetluses osalemine ei ole kohtukaebeõiguse eeldus.

5) Kas kohtuliku kontrolli etapis on mõned alused/argumendid välistatud?

Nagu ülal mainitud, on kohtu otsustusõigus piiratud. Kohus ei saa kasutada kaalutusõigust, mis on seadusega antud haldusorganile, vaid saab üksnes kontrollida, kas asutus kasutas kaalutusõigust õigesti. See tähendab, et kui kaalumisel pole tehtud suuri vigu, ei saa kohus otsust muuta ja ise teha uut, õiglast ja õiguspärast otsust. Kohus ei saa ka asutuste väärtusotsuseid hinnata.

6) Õiglane ja erapooletu – kuidas seda liikmesriigi jurisdiktsioonis kohaldatakse?

Kohalduvad üldreeglid. Haldusasjades on kohtunikel proaktiivsem roll kui tsiviil- või kriminaalasjades, kus kohtumenetlus on võistlev. Halduskohtumenetlus põhineb dispositiooni-, uurimis-, ja selgitamis põhimõttel. Kohus võib kohtuasja läbi vaadata üksnes ulatuses, milles seda on kaebuses või muus seaduses sätestatud avalduses taotletud. Nende avalduste esitamine on menetlusosaliste otsustada. Kohus peab omal algatusel tagama, et asjas tähendust omavad asjaolud tehakse kindlaks: kui vaja, siis peab kohus ise tõendeid koguma, või paneb menetlusosalistele kohustuse tõendeid esitada. Kohus tõlgendab ja menetleb menetlusosaliste avaldusi, lähtudes avalduse esitanud menetlusosalise tegelikust tahtest. Igas menetluse etapis peab kohus andma menetlusosalistele piisavaid selgitusi, et menetlusosalisel ei jääks ükski oma huvide kaitseks vajalik avaldus ega tõend esitamata tema kogenematus tõttu õigusküsimustes, samuti et avalduste läbivaatamist takistavad vormipuudused saaksid parandatud. Igas küsimuses, mis on vajalik asja lahendamiseks, peab kohus tagama menetlusosalistele tõhusa ja võrdse võimaluse oma seisukohti esitada ja nende seisukohtade põhjal teiste menetlusosaliste seisukohtadele vastu vaielda või neid toetada.

7) Kuidas on mõiste „õigeaegne“ siseriiklike õigusaktidega rakendatud?

Kohalduvad üldreeglid. Haldusajades on kohtul menetlustoimingute tegemisel pigem lai otsustusvabadus: kohus peab tagama, et menetlus viiakse ellu võimalikult väikeste kuludega, samas peab tagama vaidlustatud haldusakti, toimingu või tegevusetuse põhjaliku läbivaatamise. Praktikas sõltub menetlusaeg kohtute töökoormusest ja kaalutlusruumist, mis on neil halduskohtumenetluse seadustiku kohaselt. Kohtul on üldine seaduses sätestatud kohustus lahendada haldusasi mõistliku aja jooksul.

8) Kas on võimalik saada esialgset õiguskaitset? Kui jah, siis millised on selle saamise tingimustele vastamiseks täidetavad menetlusnõuded? Kas iga valdkonna suhtes kohaldatakse lisaks üldistele siseriiklikele õigusnormidele erinorme?

Esialgset õiguskaitset saab taotleda üldiste reeglitele kohaselt, erireegleid pole.

Vaide esitaja saab esitada esialgse õiguskaitse taotluse halduskohtule ka vaidemenetluses. Sellisel juhul otsustab kohus, kas peatada haldusotsuse kehtivus, aga otsuse õiguspärasuse üle otsustab ikkagi valet menetlev haldusorgan. Kohtud saavad anda esialgset õiguskaitset erinevatel viisidel, sh peatada vaidlustatud haldusotsuse kehtivus või täitmine, keelata otsuse adreessadil haldusotsusega lubatud tegevust ellu viia. Esialgset õiguskaitset saab anda kohus omal algatusel või kaebaja taotluse alusel.

Kohus peab hindama, kas esialgne õiguskaitse on tegelikult vajalik kaebaja õiguskaitseks või kaebuse eesmärkide saavutamiseks, peab kaaluma eri huve, mida esialgse õiguskaitse meetmed mõjutaksid ning peab neid meetmeid kohaldama üksnes siis, kui need on proportsionaalsed. Esialgse õiguskaitse kohaldamisega ei ole seotud rahalisi kohustusi (tagatist ega sellesarnaseid vahendeid) ja esialgset õiguskaitset taotlenud isiku vastu ei saa kahjunõuet esitada isegi siis, kui ta kohtuasja kaotab.

Esialgse õiguskaitse otsused tehakse määrusega, mida saab kõrgemas kohtus vaidlustada. Kohtumääruse vaidlustamise tähtaeg on 15 päeva alates määruse kättetoimetamisest.

9) Milliseid norme kulude kohta kohaldatakse õiguskaitse kättesaadavusega seotud vaidlustamisel nendes valdkondades? Millised on kohtuvaidluse kaotamise võimalikud tagajärjed? Milliseid kaitsemeetmeid rakendatakse kulude üle jõu käimise vastu ja kas need hõlmavad sõnaselget õiguslikku viidet nõudele, et kulud ei tohiks olla üle jõu käivad?

Kohalduvad üldreeglid. Vaidemenetlus on tasuta või seotud väikeste kuludega. Igaüks peab enda kulud ise kandma. Näiteks kui isik kasutab juristi abi vaidemenetlus, peab isik selle teenuse eest ise tasuma ka siis, kui vaie rahuldatakse.

Kui isik esitab halduskohtule kaebuse, kaasneb sellega eri kulusid, mida saab jagada kaheks: *kohtukulud* ja *kohtuvälised kulud*. Praktikas on suurimateks kuludeks õigusnõustajate ja lepinguliste esindajate kulud (mis liigituvad kohtuvälisteks kuludeks). Kehtib põhimõte, et kaotaja maksab. Kuludele ülempiiri ei seata. Seaduses pole sõnaselgelt sätestatud, et kulud ei tohi takistada kohtusse pöördumist. Haldusajades ei pea kaotaja tavaliselt haldusorgani kulusid tasuma, kuna haldusorganilt eeldatakse, et ta suudab end põhitegevuse osas ise kaitsta. Samuti võib kohus kolmanda isiku (nt loakasutaja) kasuks välja mõistetavaid menetluskulusid vähendada. Vt üldreegleid lähemalt punktist 1.7.3.

1.2. Otsused, tegevus või tegevusetus seoses haldusmenetlustega, mida tuleb järgida keskkonnamõju strateegilise hindamise direktiivi 2001/42/EÜ siseriiklike rakendusaktide täitmiseks [2]

1) Millised on liikmesriigis kohaldatavad kaebeõiguse normid nii nende üksikisikute kui ka valitsusväliste organisatsioonide puhul, kes soovivad a) halduskorras läbivaatamist ja b) liikmesriigi kohtus vaidlustamist seoses otsuse vastuvõtmise menetluste, tegevuse või tegevusetusega (eelkõige tingimused, mis tuleb täita, ja vaidlustamise suhtes kohaldatavad tähtajad)? Kui tõhus on juurdepääs liikmesriikide kohtutele, võttes arvesse Euroopa Liidu Kohtu praktikat ja mis tahes seotud riigisisest kohtupraktikat?

Kaebeõigus (nii vaide- kui ka kohtumenetluses) KSH direktiiviga seotud menetluse asjus sõltub kavast või programmist, mille osas KSH ellu viiakse:

- Kui KSH viidi ellu üldplaneeringu või riigi eriplaneeringu menetluses, saab igaüks vaidlustada vastu võetud planeeringut koos KSHga põhjendusega, et see on avaliku huviga vastuolus (*actio popularis*);
- Muudel juhtudel saab kava või programmi ja selle menetluse käigus läbi viidud KSH-d vaidlustada üksnes siis, kui a) otsust kvalifitseerub haldusaktiks, nt see loob, lõpetab või muudab subjektiivseid õigusi, ja b) see rikub seda vaidlustava isiku õigusi (keskkonnaorganisatsioonide puhul õiguste rikkumist eeldatakse). Ülekaalukas enamus kavadest ja programmidest, mille puhul viiakse ellu KSH, ei ole haldusaktid ja seega ei saa neid vaide- ega kohtumenetluses vaidlustada.

Eraldi küsimus on kava või programmi vastu võtmata jätmist puudutava tegevusetuse vaidlustamine. Sellistel juhtudel sõltub kaebeõigus esiteks sellest, kas tegevusetus rikkus subjektiivset õigust – see võib teoreetiliselt olla asjakohane ka nende kavade ja programmide puhul, mis ei ole haldusaktid. Teiseks, kaebeõigus sõltub sellest, kas haldusorganil oli selge kohustus tegutseda (või kindlal viisil tegutseda).

Kohalduvad üldised tähtajad. Vaie tuleb esitada 30 päeva jooksul arvates päevast, millal isik vaidlustatavast haldusaktist või toimingust teada sai või oleks pidanud teada saada. Eri kaebuste liikidele, mida saab kasutada halduskohtus keskkonnaotsuste vaidlustamiseks, kohalduvad erinevad tähtajad. Haldusakti tühistamise kaebus tuleb esitada 30 päeva jooksul alates päevast, mil kaebajale haldusakt teatavaks tehti. Teatavaks tegemine võib selles kontekstis tähendada ka keskkonnaotsuse avalikku teatavakstegemist. Kui kaebajale haldusotsust teatavaks ei tehtud, aga kaebaja saab haldusaktist muul viisil teada, peab ta haldusakti vaidlustama põhjendamatu viivitusega. Põhjendamatu viivituse sisu otsustab kohus igal üksikjuhul eraldi.

Kui enne kohtusse pöördumist läbiti vaidemenetlus, on isikul 30 päeva alates vaideotsuse teatavaks tegemisest aega vaidlustada kohtus nii vaideotsus kui ka algne haldusotsus. Erandkorras on kaebuse esitamise tähtaeg kolm aastat, kui:

- isik nõuab haldusorgani poolt tekitatud kahju eest hüvitist;
- isik nõuab haldusorgani õigusvastase haldusakti tagajärgede heastamist;
- isik soovib haldusakti õigusvastasuse tuvastamist (ilma selle tühistamiseta).

Juurdepääs riigisisestele kohtutele toimib haldusaktide osas ja eeldusel et riigisisest õigust kohaldatakse pidades silmas põhimõtteid (nt võrdse kohtlemise põhimõtet) ja seaduse üldist eesmärki. Praktikast on keskkonnaasjade keerukus ja õigusabikulud enamikule üksikisikutele ja keskkonnaorganisatsioonidele suureks takistuseks.

2) Milline on halduskorras läbivaatamise (kui see on asjakohane) ja kohtuliku kontrolli (kui see on asjakohane) ulatus? Kas see hõlmab nii menetluslikku kui ka sisulist õiguspärasust?

Kohalduvad üldreeglid. Nii vaide- kui ka kohtumenetlus hõlmavad vaidlustatud haldusakti, toimingu või tegevusetuse formaalse ja sisulise õiguspärasuse kontrolli. Vaidemenetlus hõlmab ka vaidlustatud otsuse eesmärgipärasuse kontrolli. Kohtud ei saa haldusorganite väärtusotsuseid hinnata. Õiguspärasuse kontroll sisaldab aga ka kohustust kontrollida, kas haldusorgan kasutas kaalutusõigust õigesti (nt kas selgitas välja kõik vajalikud asjaolud ega teinud huvide kaalumisel ilmselgeid vigu).

3) Kas kehtib nõue ammendada haldusmenetluse võimalused enne kohtumenetluse algatamist?

Enamasti ei ole vaidemenetlus kohustuslik, st seda ei tule enne kohtusse pöördumist läbida.

4) Kas liikmesriigi kohtutes kaebeõiguse saamiseks on vaja osaleda haldusmenetluse avaliku konsultatsiooni etapis – esitada märkusi, osaleda ärakuulamisel jne?

Ei, haldusmenetluses osalemine ei ole kohtukaebeõiguse eeldus.

5) Kas on võimalik saada esialgset õiguskaitset? Kui jah, siis millised on selle saamise tingimustele vastamiseks täidetavad menetlusnõuded? Kas iga valdkonna suhtes kohaldatakse lisaks üldistele siseriiklikele õigusnormidele erinorme?

Esialgset õiguskaitset saab taotleda üldiste reeglitele kohaselt, erireegleid pole.

Vaie esitaja saab esitada esialgse õiguskaitse taotluse halduskohtule ka vaidemenetluses. Sellisel juhul otsustab kohus, kas peatada haldusotsuse kehtivus, aga otsuse õiguspärasuse üle otsustab ikkagi valet menetlev haldusorgan. Kohtud saavad anda esialgset õiguskaitset erinevatel viisidel, sh peatada vaidlustatud haldusotsuse

kehtivus või täitmine, keelata otsuse adressaadil haldusotsusega lubatud tegevust ellu viia. Erialgset õiguskaitsset saab anda kohus omal algatusel või kaebaja taotluse alusel.

Kohus peab hindama, kas esialgne õiguskaits on tegelikult vajalik kaebaja õiguskaitses või kaebuse eesmärkide saavutamiseks, peab kaaluma eri huve, mida esialgse õiguskaits meetmed mõjutaksid ning peab neid meetmeid kohaldama üksnes siis, kui need on proportsionaalsed. Erialgse õiguskaits kohaldamisega ei ole seotud rahalisi kohustusi (tagatist ega sellesarnaseid vahendeid) ja esialgset õiguskaits taotlenud isiku vastu ei saa kahjunõuet esitada isegi siis, kui ta kohtuasja kaotab.

Erialgse õiguskaits otsused tehase määrusega, mida saab kõrgemas kohtus vaidlustada. Kohtumääruse vaidlustamise tähtaeg on 15 päeva alates määruse kättetoimetamisest.

6) Milliseid norme kulude kohta kohaldatakse õiguskaits kättesaadavusega seotud vaidlustamisel nendes valdkondades? Millised on kohtuvaidluse kaotamise võimalikud tagajärjed? Milliseid kaitsmeetmeid rakendatakse kulude üle jõu käimise vastu ja kas need hõlmavad sõnaselget õiguslikku viidet nõudele, et kulud ei tohiks olla üle jõu käivad?

Kohalduvad üldreeglid. Vaidemenetlus on tasuta või seotud väikeste kuludega. Igaüks peab enda kulud ise kandma. Näiteks kui isik kasutab juristi abi vaidemenetlus, peab isik selle teenuse eest ise tasuma ka siis, kui vaie rahuldatakse.

Kui isik esitab halduskohtule kaebuse, kaasneb sellega eri kulusid, mida saab jagada kaheks: *kohtukulud* ja *kohtuvälised kulud*. Praktikas on suurimateks kuludeks õigusnõustajate ja lepinguliste esindajate kulud (mis liigituvad kohtuvälisteks kuludeks). Kehtib põhimõte, et kaotaja maksab. Kuludele ülempiiri ei seata. Seaduses pole sõnaselgelt sätestatud, et kulud ei tohi takistada kohtusse pöördumist. Haldusasjades ei pea kaotaja tavaliselt haldusorgani kulusid tasuma, kuna haldusorganilt eeldatakse, et ta suudab end põhitegevuse osas ise kaitsta. Samuti võib kohus kolmanda isiku (nt loakasutaja) kasuks välja mõistetavaid menetluskulusid vähendada. Vt üldreegleid lähemalt punktist 1.7.3.

1.3. Otsused, tegevus või tegevusetus seoses haldusmenetlustega, mida tuleb järgida Århusi konventsiooni artiklis 7 sätestatud üldsuse osalemise nõuete täitmiseks nende kavade ja programmide puhul, mille suhtes ei kohaldata keskkonnamõju strateegilise hindamise direktiivis 2001/42/EÜ sätestatud menetlusi[3]

1) Millised on liikmesriigis kohaldatavad kaebeõiguse normid nii nende üksikisikute kui ka valitsusväliste organisatsioonide puhul, kes soovivad a) halduskorras läbivaatamist ja b) liikmesriigi kohtus vaidlustamist seoses otsuse vastuvõtmise menetluste, tegevuse või tegevusetusega (eelkõige tingimused, mis tuleb täita, ja vaidlustamise suhtes kohaldatavad tähtajad)? Kui tõhus on juurdepääs liikmesriikide kohtutele, võttes arvesse Euroopa Liidu Kohtu praktikat ja mis tahes seotud riigisisest kohtupraktikat?

Vastuvõetud kavade ja programmide vaidlustamise õigus sõltub kava või programmi olemusest:

- Nende kavade või programmide puhul, mis on haldusaktid, st mis loovad, lõpetavad või muudavad isiku subjektiivseid õigusi, on kaebeõigus neil, kelle subjektiivseid õigusi on rikutud (rikkumist eeldatakse keskkonnaorganisatsioonide puhul). Kavade või programmide võivad kvalifitseeruda haldusaktiks ka osaliselt. Keskkonnaga seotud kavade või programmide, mis sellesse kategooriasse kuuluvad, hõlmavad ka detailplaneeringuid, mille puhul ei viida ellu KSH-d, ja kaitses-eeskirju. Järgmised küsimused ja vastused puudutavad ainult seda liiki kavade ja programme.
- Enamikku kavade ja programmide, millele kohalduvad Århusi konventsiooni artikkel 7, ei peeta haldusaktideks, vaid halduse siseaktideks. Kuna nendel kavadel ja programmidel ei ole isikute õigustele otsest mõju, ei saa neid vaide- ega kohtumenetluses vaidlustada. Seetõttu ei ole järgmised küsimused ja vastused nende puhul asjakohased.

Eraldi küsimus on kava või programmi vastu võtmata jätmist puudutava tegevusetuse vaidlustamine. Sellistel juhtudel sõltub kaebeõigus esiteks sellest, kas tegevusetus rikkus subjektiivset õigust – see võib teoreetiliselt olla asjakohane ka nende kavade ja programmide puhul, mis ei ole haldusaktid. Teiseks, kaebeõigus sõltub sellest, kas

haldusorganil oli selge kohustus tegutseda (või kindlal viisil tegutseda).

Kohalduvad üldised tähtajad. Vaie tuleb esitada 30 päeva jooksul arvates päevast, millal isik vaidlustatavast haldusaktist või toimingust teada sai või oleks pidanud teada saama. Eri kaebuste liikidele, mida saab kasutada halduskohtus keskkonnaotsuste vaidlustamiseks, kohalduvad erinevad tähtajad. Haldusakti tühistamise kaebus tuleb esitada 30 päeva jooksul alates päevast, mil kaebajale haldusakt teatavaks tehti. Teatavaks tegemine võib selles kontekstis tähendada ka keskkonnaotsuse avalikku teatavakstegemist. Kui kaebajale haldusotsust teatavaks ei tehtud, aga kaebaja saab haldusaktist muul viisil teada, peab ta haldusakti vaidlustama põhjendamatu viivitusega. Mis kujutab endast põhjendamatu viivitust, otsustab kohus igal üksikjuhul eraldi (enamasti kuni kaks kuud).

Kui enne kohtusse pöördumist läbiti vaidemenetlus, on isikul 30 päeva alates vaideotsuse teatavaks tegemisest aega vaidlustada kohtus nii vaideotsus kui ka algne haldusotsus. Erandkorras on kaebuse esitamise tähtaeg kolm aastat, kui:

- isik nõuab haldusorgani poolt tekitatud kahju eest hüvitist;
- isik nõuab haldusorgani õigusvastase haldusakti tagajärgede heastamist;
- isik soovib haldusakti õigusvastasuse tuvastamist (ilma selle tühistamiseta).

Juurdepäas liikmesriigi õiguspärasusele on tõhus, kui kontrolli ellu viivad asutused kohaldavad riigis kehtivat õigust nii, et see võtab arvesse kehtivaid põhimõtteid (nt võrdne kohtlemine) ja õigusakti üldist eesmärki. Praktikast on keskkonnaasjade keerukus ja õigusabikulud enamikule üksikisikutele ja keskkonnaorganisatsioonidele suureks takistuseks.

2) Milline on halduskorras läbivaatamise (kui see on asjakohane) ja kohtuliku kontrolli (kui see on asjakohane) ulatus? Kas see hõlmab nii menetluslikku kui ka sisulist õiguspärasust?

Kohalduvad üldreeglid. Nii vaide- kui ka kohtumenetlus hõlmavad vaidlustatud haldusakti, toimingu või tegevusetuse formaalse ja sisulise õiguspärasuse kontrolli. Vaidemenetlus hõlmab ka vaidlustatud otsuse eesmärgipärasuse kontrolli. Kohus ei saa haldusorgani otsuste eesmärgipärasust ja väärtusotsuseid hinnata. Õiguspärasuse kontroll sisaldab aga ka kohustust kontrollida, kas haldusorgan kasutas kaalutusõigust õigesti (nt kas selgitas välja kõik vajalikud asjaolud ega teinud huvide kaalumisel ilmselgeid vigu).

3) Kas kehtib nõue ammendada haldusmenetluse võimalused enne kohtumenetluse algatamist?

Ei, enamasti ei ole vaidemenetlus kohustuslik, st seda ei tule enne kohtusse pöördumist läbida.

4) Kas liikmesriigi kohtutes kaebeõiguse saamiseks on vaja osaleda haldusmenetluse avaliku konsultatsiooni etapis – esitada märkusi, osaleda ärakuulamisel jne?

Ei, haldusmenetluses osalemine ei ole kohtukaebeõiguse eeldus.

5) Kas on võimalik saada esialgset õiguskaitset? Kui jah, siis millised on selle saamise tingimustele vastamiseks täidetavad menetlusnõuded? Kas iga valdkonna suhtes kohaldatakse lisaks üldistele siseriiklikele õigusnormidele erinorme?

Esialgset õiguskaitset saab taotleda üldiste reeglitele kohaselt, erireegleid pole.

Vaide esitaja saab esitada esialgse õiguskaitse taotluse halduskohtule ka vaidemenetluses. Sellisel juhul otsustab kohus, kas peatada haldusotsuse kehtivus, aga otsuse õiguspärasuse üle otsustab ikkagi valet menetlev haldusorgan. Kohtud saavad anda esialgset õiguskaitset erinevatel viisidel, sh peatada vaidlustatud haldusotsuse kehtivus või täitmine, keelata otsuse adreessadil haldusotsusega lubatud tegevust ellu viia. Esialgset õiguskaitset saab anda kohus omal algatusel või kaebaja taotluse alusel.

Kohus peab hindama, kas esialgne õiguskaitse on tegelikult vajalik kaebaja õiguskaitseks või kaebuse eesmärgide saavutamiseks, peab kaaluma eri huve, mida esialgse õiguskaitse meetmed mõjutaksid ning peab neid meetmeid kohaldama üksnes siis, kui need on proportsionaalsed. Esialgse õiguskaitse kohaldamisega ei ole seotud rahalisi kohustusi (tagatist ega sellesarnaseid vahendeid) ja esialgset õiguskaitset taotlenud isiku vastu ei saa kahjunõuet esitada isegi siis, kui ta kohtuasja kaotab.

Esialgse õiguskaitsse otsused tehase määrusega, mida saab kõrgemas kohtus vaidlustada. Kohtumääruse vaidlustamise tähtaeg on 15 päeva alates määruse kättetoimetamisest.

6) Milliseid norme kulude kohta kohaldatakse õiguskaitsse kättesaadavusega seotud vaidlustamisel nendes valdkondades? Millised on kohtuvaidluse kaotamise võimalikud tagajärjed? Milliseid kaitsemeetmeid rakendatakse kulude üle jõu käimise vastu ja kas need hõlmavad sõnaselget õiguslikku viidet nõudele, et kulud ei tohiks olla üle jõu käivad?

Kohalduvad üldreeglid. Vaidemenetlus on tasuta või seotud väikeste kuludega. Igaüks peab enda kulud ise kandma. Näiteks kui isik kasutab juristi abi vaidemenetlus, peab isik selle teenuse eest ise tasuma ka siis, kui vaie rahuldatakse.

Kui isik esitab halduskohtule kaebuse, kaasneb sellega eri kulusid, mida saab jagada kaheks: *kohtukulud* ja *kohtuvälised kulud*. Praktikas on suurimateks kuludeks õigusnõustajate ja lepinguliste esindajate kulud (mis liigituvad kohtuvälisteks kuludeks). Kehtib põhimõte, et kaotaja maksab. Kuludele ülempiiri ei seata. Seaduses pole sõnaselgelt sätestatud, et kulud ei tohi takistada kohtusse pöördumist. Haldusasjades ei pea kaotaja tavaliselt haldusorgani kulusid tasuma, kuna haldusorganilt eeldatakse, et ta suudab end põhitegevuse osas ise kaitsta. Samuti võib kohus kolmanda isiku (nt loakasutaja) kasuks välja mõistetavaid menetluskulusid vähendada. Vt üldreegleid lähemalt punktist 1.7.3.

1.4. Otsused, tegevus või tegevusetus, mis on samuti seotud kavade ja programmidega, mis tuleb ELi keskkonnaalaste õigusaktide alusel koostada^[4]

1) Millised on liikmesriigis kohaldatavad kaebeõiguse normid nii nende üksikisikute kui ka valitsusväliste organisatsioonide puhul, kes soovivad a) halduskorras läbivaatamist ja b) liikmesriigi kohtus vaidlustamist seoses kava sisuga (eelkõige tingimused, mis tuleb täita, ja vaidlustamise suhtes kohaldatavad tähtajad)? Kui tõhus on juurdepääs liikmesriikide kohtutele, võttes arvesse Euroopa Liidu Kohtu praktikat ja mis tahes seotud riigisisest kohtupraktikat?

Nende kavade või programmide puhul, mis on haldusaktid, st mis loovad, lõpetavad või muudavad isiku subjektiivseid õigusi, on kaebeõigus neil, kelle subjektiivseid õigusi on rikutud (rikkumist eeldatakse keskkonnaorganisatsioonide puhul). Kavad või programmid võivad kvalifitseeruda haldusaktiks ka osaliselt. Kavad ja programmid, mis ei ole haldusaktid, ei mõjuta nad otseselt kellegi õigusi. Niisuguseid kavasid ega programme ei saa vaidlustada. Seetõttu ei ole järgmised küsimused ja vastused nende puhul asjakohased.

Eraldi küsimus on kava või programmi vastu võtmata jätmist puudutava tegevusetuse vaidlustamine. Sellistel juhtudel sõltub kaebeõigus esiteks sellest, kas tegevusetus rikkus subjektiivset õigust – see võib teoreetiliselt olla asjakohane ka nende kavade ja programmide puhul, mis ei ole haldusaktid. Teiseks, kaebeõigus sõltub sellest, kas haldusorganil oli selge kohustus tegutseda (või kindlal viisil tegutseda). Tasub tähele panna, et kohustus võib tuleneda ka ELi õigusest nagu leidis EK asjas C-237/07 (*Janecek*).

Kohalduvad üldised tähtajad. Vaie tuleb esitada 30 päeva jooksul arvates päevast, millal isik vaidlustatavast haldusaktist või toimingust teada sai või oleks pidanud teada saada. Eri kaebuste liikidele, mida saab kasutada halduskohtus keskkonnaotsuste vaidlustamiseks, kohalduvad erinevad tähtajad. Haldusakti tühistamise kaebus tuleb esitada 30 päeva jooksul alates päevast, mil kaebajale haldusakt teatavaks tehti. Teatavaks tegemine võib selles kontekstis tähendada ka keskkonnaotsuse avalikku teatavakstegemist. Kui kaebajale haldusotsust teatavaks ei tehtud, aga kaebaja saab haldusaktist muul viisil teada, peab ta haldusakti vaidlustama põhjendamatu viivitusega. Põhjendamatu viivituse sisu otsustab kohus igal üksikjuhul eraldi.

Kui enne kohtusse pöördumist läbiti vaidemenetlus, on isikul 30 päeva alates vaideotsuse teatavaks tegemisest aega vaidlustada kohtus nii vaideotsus kui ka algne haldusotsus. Erandkorras on kaebuse esitamise tähtaeg kolm aastat, kui:

- isik nõuab haldusorgani poolt tekitatud kahju eest hüvitist;
- isik nõuab haldusorgani õigusvastase haldusakti tagajärgede heastamist;
- isik soovib haldusakti õigusvastasuse tuvastamist (ilma selle tühistamiseta).

Juurdepäas liikmesriigi õigusmõistmisele on tõhus, kui kontrolli ellu viivad asutused kohaldavad riigis kehtivat õigust nii, et see võtab arvesse kehtivaid põhimõtteid (nt võrdne kohtlemine) ja õigusakti üldist eesmärki. Praktikas on keskkonnaasjade keerukus ja õigusabikulud enamikule üksikisikutele ja keskkonnaorganisatsioonidele suureks takistuseks.

2) Kas see, millises vormis kava või programm on vastu võetud, mõjutab kaebeõigust (vt ka allpool punkt 2.5)?

Ei, kava või programmi vorm ei ole tähtis. Vastavalt pikaajalisele riigikohtu praktikale ei mõjuta akti nimetus seda, kas akt kvalifitseerub haldusaktiks, vaid määrav on selle õiguslik mõju. Praktilise näitena võib tuua kaitse-eeskirjad, mis võetakse vastu määruse vormis (st õigustloova aktina), aga neid peetakse osaliselt haldusaktideks, mida saab vaidlustada kohtu- ja vaidemenetluses.

3) Milline on halduskorras läbivaatamise (kui see on asjakohane) ja kohtuliku kontrolli (kui see on asjakohane) ulatus? Kas see hõlmab nii menetluslikku kui ka sisulist õiguspärasust?

Kohalduvad üldreeglid. Nii vaide- kui ka kohtumenetlus hõlmavad vaidlustatud haldusakti, toimingu või tegevusetuse formaalse ja sisulise õiguspärasuse kontrolli. Vaidemenetlus hõlmab ka vaidlustatud otsuse eesmärgipärasuse kontrolli. Kohtud ei saa haldusorganite väärtusotsuseid hinnata. Õiguspärasuse kontroll sisaldab aga ka kohustust kontrollida, kas haldusorgan kasutas kaalutusõigust õigesti (nt kas selgitas välja kõik vajalikud asjaolud ega teinud huvide kaalumisel ilmselgeid vigu).

4) Kas kehtib nõue ammendada haldusmenetluse võimalused enne kohtumenetluse algatamist?

Ei, enamasti ei ole vaidemenetlus kohustuslik, st seda ei tule enne kohtusse pöördumist läbida.

5) Kas liikmesriigi kohtutes kaebeõiguse saamiseks on vaja osaleda haldusmenetluse avaliku konsultatsiooni etapis – esitada märkusi, osaleda ärakuulamisel jne?

Ei, haldusmenetluses osalemine ei ole kohtukaebeõiguse eeldus.

6) Kas kohtuliku kontrolli etapis on mõned alused/argumendid välistatud (vastuvõetamatud)?

Kohtu otsustusõigus on piiratud. Kohus ei saa avaliku võimu organi eest kaalutusõigust teostada, vaid saab üksnes kontrollida, kas kaalutusõigust on kasutatud õigesti. See tähendab, et kui pole tehtud suuri vigu, ei saa kohus otsust muuta ja ise teha uut, õiglast ja õiguspärast otsust. Kohus ei saa ka asutuste väärtusotsuseid hinnata.

7) Õiglane ja erapooletu – kuidas seda liikmesriigi jurisdiktsioonis kohaldatakse?

Halduskohtumenetluse üldreeglite ja -põhimõtete kohaselt on halduskohtul kohustus anda menetlusosalistele vajalikku tuge ja suuniseid, et tagada neile võrdsed võimalused seisukohti esitada ja vastaspoole seisukohtadele vastu vaielda. Kohtul on ka kohustus menetlusosalisi suunata, kui on näha, et neil puuduvad vajalikud teadmised ja kogemus, et esitada oma eesmärkide saavutamiseks vajalikke väiteid.

8) Kuidas on mõiste „õigeaegne“ siseriiklike õigusaktidega rakendatud?

Kohalduvad üldreeglid. Haldusasjades on kohtul menetlustoimingute tegemisel pigem lai otsustusvabadus: kohus peab tagama, et menetlus viiakse ellu võimalikult väikeste kuludega, samas peab tagama vaidlustatud haldusakti, toimingu või tegevusetuse põhjaliku läbivaatamise. Praktikas sõltub menetlusaeg kohtute töökoormusest ja kaalutusruumist, mis on neil halduskohtumenetluse seadustiku kohaselt. Kohtul on üldine seaduses sätestatud kohustus lahendada haldusasi mõistliku aja jooksul.

9) Kas on võimalik saada esialgset õiguskaitset? Kui jah, siis millised on selle saamise tingimustele vastamiseks täidetavad menetlusnõuded? Kas iga valdkonna suhtes kohaldatakse lisaks üldistele siseriiklikele õigusnormidele erinorme?

Esialgset õiguskaitset saab taotleda üldiste reeglitele kohaselt, erireegleid pole.

Vaide esitaja saab esitada esialgse õiguskaitse taotluse halduskohtule ka vaidemenetluses. Sellisel juhul otsustab kohus, kas peatada haldusotsuse kehtivus, aga otsuse õiguspärasuse üle otsustab ikkagi valet menetlev haldusorgan. Kohtud saavad anda esialgset õiguskaitset erinevatel viisidel, sh peatada vaidlustatud haldusotsuse

kehtivus või täitmine, keelata otsuse adressaadil haldusotsusega lubatud tegevust ellu viia. Esiolget õiguskaitsset saab anda kohus omal algatusel või kaebaja taotluse alusel.

Kohus peab hindama, kas esialgne õiguskaitses on tegelikult vajalik kaebaja õiguskaitsesks või kaebuse eesmärkide saavutamiseks, peab kaaluma eri huve, mida esialgse õiguskaitses meetmed mõjutaksid ning peab neid meetmeid kohaldama üksnes siis, kui need on proportsionaalsed. Esiolgse õiguskaitses kohaldamisega ei ole seotud rahalisi kohustusi (tagatist ega sellesarnaseid vahendeid) ja esialgset õiguskaitsset taotlenud isiku vastu ei saa kahjunõuet esitada isegi siis, kui ta kohtuasja kaotab.

Esiolgse õiguskaitses otsused tehase määrusega, mida saab kõrgemas kohtus vaidlustada. Kohtumääruse vaidlustamise tähtaeg on 15 päeva alates määruse kättetoimetamisest.

10) Milliseid norme kulude kohta kohaldatakse õiguskaitses kättesaadavusega seotud vaidlustamisel nendes valdkondades? Millised on kohtuvaidluse kaotamise võimalikud tagajärjed? Milliseid kaitsesmeetmeid rakendatakse kulude üle jõu käimise vastu ja kas need hõlmavad sõnaselget õiguslikku viidet nõudele, et kulud ei tohiks olla üle jõu käivad?

Kohalduvad üldreeglid. Vaidemenetlus on tasuta või seotud väikeste kuludega. Igaüks peab enda kulud ise kandma. Näiteks kui isik kasutab juristi abi vaidemenetlus, peab isik selle teenuse eest ise tasuma ka siis, kui vaie rahuldatakse.

Kui isik esitab halduskohtule kaebuse, kaasneb sellega eri kulusid, mida saab jagada kaheks: *kohtukulud* ja *kohtuvälised kulud*. Praktikas on suurimateks kuludeks õigusnõustajate ja lepinguliste esindajate kulud (mis liigituvad kohtuvälisteks kuludeks). Kehtib põhimõte, et kaotaja maksab. Kuludele ülempiiri ei seata. Seaduses pole sõnaselgelt sätestatud, et kulud ei tohi takistada kohtusse pöördumist. Haldusasjades ei pea kaotaja tavaliselt haldusorgani kulusid tasuma, kuna haldusorganilt eeldatakse, et ta suudab end põhitegevuse osas ise kaitssta. Samuti võib kohus kolmanda isiku (nt loakasutaja) kasuks välja mõistetavaid menetluskulusid vähendada. Vt üldreegleid lähemalt punktist 1.7.3.

1.5. ELi keskkonnaalaste õigusaktide ja nendega seotud ELi õigusaktide rakendamiseks kasutatavad määrused ja/või muud üldkohustuslikud õigusaktid [5]

1) Millised on liikmesriigis kohaldatavad kaebeõiguse normid nii nende üksikisikute kui ka valitsusväliste organisatsioonide puhul, kes soovivad a) halduskorras läbivaatamist ja b) liikmesriigi kohtus vaidlustamist seoses otsuse vastuvõtmise menetluse või otsuse sisuga, tegevuse või siseriikliku õigusakti vastu võtmata jätmisega (eelkõige tingimused, mida tuleb täita, ja vaidlustamise suhtes kohaldatavad tähtajad)? Kui tõhus on juurdepääs liikmesriikide kohtutele, võttes arvesse Euroopa Liidu Kohtu praktikat ja mis tahes seotud riigisisest kohtupraktikat?

Täitevvõimu määrused ja/või üldkohalduvad õiguslikult siduvad normatiivaktid, millel pole kellegi õigustele otsest mõju, ei kvalifitseeru haldusaktideks ja neid ei saa seega ei vaide- ega halduskohtumenetluses vaidlustada. Siiski saab isik kohtumenetluse käigus taotleda, et kohus jätaks kohaldamata õigusnormi põhjendusel, et see on vastuolus põhiseadusega. Kui kohus nõustub kaebaja seisukohaga, algatab riigikohus põhiseaduslikkuse järelevalve menetluse.

Niinimetatud segaaktide puhul, kus osa otsusest on sisuliselt haldusakt ja osa mitte, kehtivad tavalised kaebeõiguse reeglid. See tähendab, et neid saab (osaliselt) vaidlustada igaüks, kelle õigusi need rikuvad (keskkonnaorganisatsioonide puhul õiguste rikkumist eeldatakse). Kõige asjakohasem näide segatüüpi aktist on kaitseala kaitse-eeskiri.

Kaitse-eeskirjad tuleb koostada teatavat liiki kaitsstavate alade jaoks. Need eeskirjad näevad ette alade jaotamise vöönditeks ja täpsustavad, missugust tegevust igas vööndis lubatakse. Looduskaitsealade sätestab raamistiku kaitse-eeskirjadele ja samuti vaikimisi kaitserežiimi iga vööndi jaoks. Näiteks keelab see seadus uuendusraie (raieliik) piiranguvööndis ja ujuvvahendite kasutuse sihtkaitsesvööndites, kui kaitse-eeskirjaga ei sätestata teisiti. Kaitse-eeskiri [Kõnnumaa](#) maastikukaitsesala kohta sätestab, et metsaraie on lubatud *Ohekatku* piiranguvööndis augustist jaanuarini ja et mootorita ujuvvahendite kasutamine on lubatud kogu kaitsealal. Riigikohus on leidnud, et sellised aktid on segaaktid. Kaitse-eeskirjad on haldusaktid ulatuses, milles nad mõjutavad oluliselt teatavat maa-

ala. Kohtuasjad puudutasid ehitamise õigust. Siiski leiaks ülaltoodud näiteks kohus ilmselt seda, et metsa raiumist käsitlev säte kujutab endast haldusakti ning säte mootorita ujuvõiduki kohta on seadusandlik meede. Vt RKHKm 07.05.2003, [3-3-1-31-03](#), RKÜKo 31.05.2011, [3-3-1-85-10](#).

2) Milline on halduskorras läbivaatamise (kui see on asjakohane) ja kohtuliku kontrolli (kui see on asjakohane) ulatus? Kas see hõlmab nii menetluslikku kui ka sisulist õiguspärasust?

Kohalduvad üldreeglid. Nii vaide- kui ka kohtumenetlus hõlmavad vaidlustatud haldusakti, toimingu või tegevusetuse formaalse ja sisulise õiguspärasuse kontrolli. Vaidemenetlus hõlmab ka vaidlustatud otsuse eesmärgipärasuse kontrolli. Kohtud ei saa haldusorganite väärtusotsuseid hinnata. Õiguspärasuse kontroll sisaldab aga ka kohustust kontrollida, kas haldusorgan kasutas kaalutusõigust õigesti (nt kas selgitas välja kõik vajalikud asjaolud ega teinud huvide kaalumisel ilmselgeid vigu).

3) Kas kehtib nõue ammendada haldusmenetluse võimalused enne kohtumenetluse algatamist?

Ei, enamasti ei ole vaidemenetlus kohustuslik, st seda ei tule enne kohtusse pöördumist läbida.

4) Kas liikmesriigi kohtutes kaebeõiguse saamiseks on vaja osaleda haldusmenetluse avaliku konsultatsiooni etapis – esitada märkusi, osaleda ärakuulamisel jne?

Ei, haldusmenetluses osalemine ei ole kohtukaebeõiguse eeldus.

5) Kas on võimalik saada esialgset õiguskaitset? Kui jah, siis millised on selle saamise tingimustele vastamiseks täidetavad menetlusnõuded? Kas iga valdkonna suhtes kohaldatakse lisaks üldistele siseriiklikele õigusnormidele erinorme?

Esialgset õiguskaitset saab taotleda üldiste reeglite kohaselt, erireegleid pole.

Vaide esitaja saab esitada esialgse õiguskaitse taotluse halduskohtule ka vaidemenetluses. Sellisel juhul otsustab kohus, kas peatada haldusotsuse kehtivus, aga otsuse õiguspärasuse üle otsustab ikkagi valet menetlev haldusorgan. Kohtud saavad anda esialgset õiguskaitset erinevatel viisidel, sh peatada vaidlustatud haldusotsuse kehtivus või täitmine, keelata otsuse adressaadil haldusotsusega lubatud tegevust ellu viia. Esialgset õiguskaitset saab anda kohus omal algatusel või kaebaja taotluse alusel.

Kohus peab hindama, kas esialgne õiguskaitse on tegelikult vajalik kaebaja õiguskaitseks või kaebuse eesmärkide saavutamiseks, peab kaaluma eri huve, mida esialgse õiguskaitse meetmed mõjutaksid ning peab neid meetmeid kohaldama üksnes siis, kui need on proportsionaalsed. Esialgse õiguskaitse kohaldamisega ei ole seotud rahalisi kohustusi (tagatist ega sellesarnaseid vahendeid) ja esialgset õiguskaitset taotlenud isiku vastu ei saa kahjunõuet esitada isegi siis, kui ta kohtuasja kaotab.

Esialgse õiguskaitse otsused tehase määrusega, mida saab kõrgemas kohtus vaidlustada. Kohtumääruse vaidlustamise tähtaeg on 15 päeva alates määruse kättetoimetamisest.

6) Milliseid norme kulude kohta kohaldatakse õiguskaitse kättesaadavusega seotud vaidlustamisel nendes valdkondades? Millised on kohtuvaidluse kaotamise võimalikud tagajärjed? Milliseid kaitsemeetmeid rakendatakse kulude üle jõu käimise vastu ja kas need hõlmavad sõnaselget õiguslikku viidet nõudele, et kulud ei tohiks olla üle jõu käivad?

Kohalduvad üldreeglid. Vaidemenetlus on tasuta või seotud väikeste kuludega. Igaüks peab enda kulud ise kandma. Näiteks kui isik kasutab juristi abi vaidemenetlus, peab isik selle teenuse eest ise tasuma ka siis, kui vaie rahuldatakse.

Kui isik esitab halduskohtule kaebuse, kaasneb sellega eri kulusid, mida saab jagada kaheks: *kohtukulud* ja *kohtuvälised kulud*. Praktikaks on suurimateks kuludeks õigusnõustajate ja lepinguliste esindajate kulud (mis liigituvad kohtuvälisteks kuludeks). Kehtib põhimõte, et kaotaja maksab. Kuludele ülempiiri ei seata. Seaduses pole sõnaselgelt sätestatud, et kulud ei tohi takistada kohtusse pöördumist. Haldusasjades ei pea kaotaja tavaliselt haldusorgani kulusid tasuma, kuna haldusorganilt eeldatakse, et ta suudab end põhitegevuse osas ise kaitsta. Samuti võib kohus kolmanda isiku (nt loakasutaja) kasuks välja mõistetavaid menetluskulusid vähendada. Vt üldreegleid lähemalt punktist 1.7.3.

7) Kas liikmesriigi kohtusse on võimalik pöörduda seoses mis tahes seotud ELi õigusaktiga, et esitada selle kehtivuse kohta ELi toimimise lepingu artikli 267 alusel eelotsusetaotlus, ja kui on, siis kuidas[6]?

Riigisisest kohtukaebust ei saa esitada otse ELi seadusandliku akti peale. Siiski kui riikliku meedet puudutavas kohtuasjas otsuse tegemine sõltuks esmalt ELi institutsioonide, organite asutuste või agentuuride poolt vastu võetud akti kehtivuse tuvastamisest, võib riigisisene kohus esitada eelotsusetaotluse. Selline taotlus ja selle sisu jääb riigisisese kohtu otsustada; olgugi et iga menetlusosaline saab sellise taotluse tegemist kohtult taotleda, puudub võimalus kohustada kohut seda tegema.

[1] See küsimus puudutab hiljutist Euroopa Kohtu praktikat, nt *Protect C-664/15, Slovakkia pruunkaru kaasus C-240/09*, vt komisjoni teatist *C/2017/2616 keskkonnaasjades õigusemõistmisele juurde pääsemise kohta*

[2] Keskkonnamõju strateegilise hindamise direktiiv on seotud kavade ja programmidega. Neid hõlmavad ka Århusi konventsiooni artikkel 7 ja artikli 9 lõige 3.

[3] Vt dokumendis [ACCC/C/2010/54 esitatud järeldused sellise kava näite kohta, mida ei ole esitatud keskkonnamõju strateegiliseks hindamiseks, kuid mille suhtes kohaldatakse Århusi konventsiooni artiklis 7 sätestatud üldsuse osalemise nõudeid](#).

[4] Need kuuluvad nii Århusi konventsiooni artikli 7 kui ka artikli 9 lõike 3 kohaldamisalasse. Vt ka asjakohane Euroopa Liidu Kohtu praktika, nagu kohtuasi *Janecek, C-237/97*, ja liidetud kohtuasjad *Boxus ja Solvay, C-128/09–C-131/09* ja *C-182/10*, millele on osutatud komisjoni teatistes *C/2017/2616* õiguskaitses kättesaadavuse kohta keskkonnaõiguse valdkonnas.

[5] Sellised aktid kuuluvad Århusi konventsiooni artikli 8 ja artikli 9 lõike 3 kohaldamisalasse. Sellise akti näide on liikmesriigi ametiasutuse otsus, mida käsitleti kohtuasjas *Vereniging Hoekschewaards Landschap, C-281/16*, ECLI:EU:C:2017:774.

[6] Sellise eelotsusetaotluse näitena vt kohtuasi *Vereniging Hoekschewaards Landschap, C-281/16*, ECLI:EU:C:2017:774.

■ Viimati uuendatud: 23/07/2021

Käesoleva veebilehe asjaomaseid keeleversioone haldavad asjaomased liikmesriigid. Tõlked on teostanud Euroopa Komisjoni teenistused. Originaali tehtavad võimalikud muudatused asjaomase riikliku ametiasutuse poolt ei pruugi kajastuda tõlkeversioonides. Euroopa Komisjon ei võta vastutust selles dokumendis sisalduva ega viidatud teabe ega andmete eest. Palun lugege õiguslikku teadaannet lehekülje eest vastutava liikmesriigi autoriõiguste kohta.